

Citové vzrušenie vo všeobecnosti dostáva pohybový metaforický výraz: *tajne vejú prsmi radosti* (Detvan, s. 15), *čos' tichý pokoj v srdciach rozduril!* (Detvan, s. 11); podobu ohňa: *v duši jej prudko blčí* (Marína, s. 240); podobu vrenia a kypenia: *sto citov z duše mi kypí* (Marína, s. 98) a podobu svetla a videnia: *ostatné v duši obrazy hasnú* (Detvan, s. 27). Cit dostáva aj podobu kvetu: *mojich citov kvety* (Marína, s. 37), na túto podobu citu potom nadväzuje aj metaforický obraz vzniku či zániku citu: *cit blahý v srdci mi skvitol* (Marína, s. 137), *aby city nepovädli* (Marína, s. 216). Aj pieseň ako výraz ľudského vnútra môže mať podobu kvetu: *spev jeho kvet duše jeho* (Marína, s. 80).

Pocity radosti a žiaľu bývajú metaforizované do obrazu súvisiaceho s tekutinou, pričom môže ísť o nápoj, alebo o tekutinu zalievajúcu vnútro a dušu: *jeden som s tebou tu pijavala / blaženosti útlých pohár* (Marína, s. 201), *duša moja v žiaľoch pláva* (Marína, s. 145). Z uvedených príkladov vidieť, že motív vody (tekutiny) v metafore môže mať význam pozitívny aj negatívny, negatívny význam sa obyčajne spája s vodou zalievajúcou a zatápajúcou.

Mohutnosť citu býva vyjadrená vodným prúdom, alebo roztekaním tekutiny: *slasti potok* (Marína, s. 206); *Jestli sa city moje rozlejú/ po srdciach v Tatrách žijúcich* (Marína, s. 3).

S láskou sa v Sládkovičovej metafore spája motív posvätnosti: *všade stanú lásky chrámy* (Marína, s. 37), *nebeskej vznešenosti a voľnosti: nad zemských bôľov odporne jedy / na krídlach lásky vzlietnime* (Marína, s. 164). Láska ako najdôležitejší ľudský cit má okrem krídel aj ďalší metaforický znak duše, a to schopnosť videnia, ktoré má podobné kvality ako videnie duše: *ľúbosť mojej priateľky / oči má jasné a zrak tak veľký, / že sa ti na dno prebila* (Marína, s. 94). V uvedených dvoch ukážkach i de o schopnosť lásky rozpoznať skutočné hodnoty a odhaliť zlo, nech sa akokoľvek pretvaruje. Spomínaná metafora má však aj všeobecnejšiu platnosť: *Vstaň, moja! vidme tvár zeme, neba; / pod seba, kolo seba, nad seba / zrakmi ľúbosti pozrime!* (Marína, s. 164) V tomto prípade je metafora *zrakmi ľúbosti pozrime* vyjadrením základného prístupu k životu a svetu.

Láska dostáva aj metaforickú podobu ohňa, svetla a tepla: *V prsiach šuhaja... / zvrie ľúbosti jasný požiar* (Detvan, s. 41), *tu ľúbosť svieti nevinná* (Marína, s. 264), *„Kedy tie našej vlasti Sahary / ohreje láska, krása ožiari? Nájde sa však aj lásku, ktorá má úplne protikladnú podobu – tej autor hovorí: ľúbosť studená, nepravá* (Marína, s. 272); o láske, ktorej nepraje osud sa vyjadrí nasledovne: *a z úst oboch sa žiaľne ozýva/ skraľej lásky spev labutí* (Marína, s. 194).

Ďalšie metaforické podoby lásky sú konvenčnejšie, ide o konštantnú charakteristiku lásky: *sladká je ľúbosť, sladká* (Ľúbosť), prípadne metaforu čerpajúcu z farebnej symboliky: *tu láska vládne červená* (Marína, s. 264). Nájde sa aj zranenie láskou, ale zaujímavo aktualizované, keď sa ozdoba ihlica

stáva paralelou k amorovmu šípu: *Ihla, zostaň pamiatka milá / ostrej lásky, čo ma ranila* (Marína, s. 22).

Vonkajšie prejavy citov bývajú vyjadrené metaforizáciou výrazu tváre. Môže sa to diať prostredníctvom tváre ako celku *čierna mu duša na tvár sa vykradla, / vidno je na nej, že nemá pokoja* (Ctibor) alebo prostredníctvom očí a čela, pričom sa do hry často dostáva aj svetlo: *z jej očí pomsty líče šibú* (Svätomartiniáda), *na čele jeho divý hnev sedí* (Milica).

V Sládkovičovej tvorbe sa stretáme aj s metaforou, ktorú by sme na základe charakteru vehikula mohli nazvať architektonickou. Táto metafora pracuje s motívom príbytku a brány. Pri príbytku je dôležitý protiklad šiatra a (murovaného) staviska. *Oj, darmo hľadáš, pozemšťan, nadarmo / pod šiatrom cudzím vlastného pokoja! / Svojho uži zbroja, / sám si buď staviskom aj sám stĺpom* (Anjel pokoja). V uvedenom príklade ide o protiklad vlastného a cudzieho, problém bezpečného útočiska a vyjadrenie myšlienky, že oporu treba hľadať v sebe samom. Motív šiatra však býva aj vehikulom súvisiacim s negatívnou ľudskou vlastnosťou: *zapredávame / na trhu licej nesvornosti za svet, / za márnny, v šiatre podľež zbabelosti / život biedneho Slovenstva!* (Svätomartiniáda). Šiator dostáva negatívny význam pre svoju nepevnosť a súvis s kočovným, často koristníckym spôsobom života. Murovaná stavba signalizuje veľkoleposť, tak je tomu v 242. strofe *Maríny*, kde sa obraz na *stenách sveta* stávajú obdobou *theatra mundi*: *Obrazy samé po stenách sveta, / po srdciach ľudstva vivime; / či to skutočnosť, či len klebeta? / Či sme hor', či to len sníme? – / Na tých obrazoch farby sa menia, / farby sú tóni ľahkých stvorení, / tóny sú deti miznutia: / No čo v obrazoch dejín sa zjaví, / lebo čo duša v obrazoch vraví, / to nezná svet zabudnutia*. Prelínanie sa sveta s ľudskými srdcami je prelínaním ľudského mikrokozmu s makrokozmom, podobne je to aj so záležitosťami ľudstva a individua, keďže obrazy dejín sú kladené na jednu úroveň s obrazmi duše človeka.

Motív brány súvisí hlavne so vstupom do večnosti: *časnosti brány preletí* (Marína, s. 132), ale vyskytuje sa aj pri iných abstraktných pojmoch, napr. *brány slávy* (Marína, s. 273). Spoločnou črtou pri metaforách tohto typu je zdôraznenie vstupu do priestoru, ktorý metafora implicitne predpokladá; samotný priestor však nikdy nedostáva určitejšiu podobu. Dôležité je zdôraznenie zmeny, napr. zmeny kategórie času zmenou priestoru.

Zaujímavosťou v Sládkovičových veršoch je niekoľko terminologických metafor. Polovica z nich má technický charakter a súvisí s elektrinou. (Boli spomínané pri metaforách vyjadrujúcich lásku.) Básnik však metaforizuje aj samotnú elektrinu, keď hovorí: *bolo mu / akoby sa ho tkla mluny retiazka* (Svätomartiniáda). Ďalšia terminologická metafora má hyperbolizačný charakter: *ten ekvátor zeme, to drieku nášho zlatý pás* (Čo vy za nič nemáte nás?!). V básni *Odrodilcom* zas nájde metaforu *a jednu obsadla lož hemisféru sveta*. Metaforický posun významu termínu je tu využitý veľmi pôsobi-